

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมของประชาชนในเขตภาคตะวันออก ผู้วิจัยได้ศึกษาเพื่อตอบคำถามการวิจัยใน ๓ ประเด็นได้แก่ ๑) สภาพปัญหาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นของประชาชนในเขตภาคตะวันออก เป็นอย่างไร ๒) แนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาการมีส่วนร่วมและหลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่น เป็นอย่างไร และ ๓) แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมของประชาชนในเขตภาคตะวันออก ควรเป็นอย่างไร ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) แบบเจาะจงผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่เขตพื้นที่ภาคตะวันออก ประกอบด้วย จังหวัดจันทบุรีและจังหวัดตราด ได้แก่ ประธานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด จำนวน ๒ ท่าน สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัด จำนวน ๒ ท่าน นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวน ๒ ท่าน นายกเทศมนตรีเมือง จำนวน ๔ ท่าน นายกเทศบาลตำบล ๖ ท่าน นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ๒ ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๕ ท่าน และพระภิกษุระดับผู้ปกครองสงฆ์ จำนวน ๔ รูป รวมทั้งหมด ๒๗ รูป/คน โดยใช้การวิเคราะห์แบบพรรณนาและการวิจัยเชิงปริมาณ (Survey Research) โดยการแจกแบบสอบถาม (Questionnaires) แก่ประชากรผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคตะวันออก ประกอบด้วย จังหวัดจันทบุรี จำนวน ๖ อบท.และจังหวัดตราด จำนวน ๖ อบท. รวมทั้งหมด ๑๒ แห่ง ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๔๐๐ คน ผู้วิจัยได้เก็บแบบสอบถามทั้งหมดมาวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้สถิติต่างๆ ดังนี้ ค่าร้อยละ(Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ตั้งแต่ เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๗ ถึง เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๘ รวมระยะเวลาทำการวิจัย ๑๓ เดือน ซึ่งผลการวิจัยประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ การอภิปรายผลการวิจัย

๕.๓ ข้อเสนอแนะการวิจัย

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยจำนวน ๓ ข้อ ๑) แนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาร่วมกันและหลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับการพัฒนาร่วมกันทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่น ๒) สภาพปัญหาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นของประชาชนในเขตภาคตะวันออก และ ๓) แนวทางการพัฒนาร่วมกันทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมของประชาชนในเขตภาคตะวันออก ดังนี้

๕.๑.๑ แนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาร่วมกันและหลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับการพัฒนาร่วมกันทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่น

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามระบอบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่น นั้นประชาชนโดยทั่วไปส่วนมากมีความเข้าใจว่าการเลือกตั้งเพียงอย่างเดียวเท่านั้นที่ประชาชนจะได้มีโอกาสไปใช้สิทธิหน้าที่ของพลเมืองของตน แต่ยังมีองค์ความรู้อีกมากมายตามแนวคิดการปกครองในรูปแบบประชาธิปไตยที่ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการและขั้นตอนที่ถูกต้อง รวมถึงสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคความเท่าเทียมกันในกระบวนการทางการเมืองท้องถิ่น ที่ภาครัฐ ฝ่ายการเมืองส่วนท้องถิ่นจะต้องส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นโดยเฉพาะ ร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันทำ ร่วมกันรับผลประโยชน์ ร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นให้เป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาล ตำบล หมู่บ้าน และการมีส่วนร่วมในด้านอื่นๆ เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยสรุปแนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ดังนี้

๑) การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึงทุกชุมชนทุกหมู่บ้าน กำหนดวันประชุมที่แน่นอนเรื่องที่ประชุมต้องชัดเจน ผลประโยชน์ผลกระทบที่ประชาชนจะได้รับจากการประชุม เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงสิทธิทางความคิดเห็นปัญหาและหาทางแก้ไขปัญหาท้องถิ่นเสนอโครงการพัฒนาตามความต้องการของท้องถิ่น เพื่อให้ผู้นำท้องถิ่นไปทำเป็นนโยบาย แก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน และทำโครงการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับประชาชนว่าปัญหาและความต้องการของประชาชนจะได้นำไปแก้ไขโดยผู้นำท้องถิ่น จะทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกว่าปัญหาของพวกเขาและความต้องการของพวกเขาผู้นำท้องถิ่นได้ให้ความสำคัญ เช่น การทำประชาคม หมู่บ้าน หรือ ตำบล เพื่อกำหนดแผนพัฒนาท้องถิ่น หรือการจัดตั้งคณะติดตามแผนพัฒนา ท้ายสุดประชาชนจะเกิดความรู้สึกว่าความคิดของพวกเขาเป็นส่วนหนึ่งของนโยบาย

๒) การมีส่วนร่วมในการกำหนดคุณสมบัติผู้นำ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นนั้นๆ จะมีกิจกรรมตามกลุ่มอาชีพต่างๆ จะคุ้นเคยและรู้ว่าคนในท้องถิ่นคนไหนที่เป็นคนดีมีคุณธรรม จะเลือกและสนับสนุนคนนั้นขึ้นเป็นผู้นำท้องถิ่นได้อย่างอิสระตามความต้องการของพวกเขาและของชุมชนเพื่อให้

เป็นตัวแทนเข้าไปบริหารงานท้องถิ่น เนื่องจากเป็นสิทธิและหน้าที่อันสำคัญของประชาชนชุมชนที่จะต้องเลือกตัวแทนเข้าไปบริหารงานแทนตน

๓) การมีส่วนร่วมทางการเมืองการบริหารท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนตัวแทนชุมชน ตัวแทนกลุ่มอาชีพต่างๆ ในท้องถิ่น เข้าไปมีส่วนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อเฝ้าติดตามในขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจการบริหารงานบุคคลการใช้งบประมาณพัฒนาและการอนุมัติโครงการพัฒนาท้องถิ่นโครงการต่างๆ เช่น การจัดตั้งคณะกรรมการร่วมตรวจสอบโครงการ คณะกรรมการตรวจรับโครงการ หรือ คณะกรรมการร่วมตรวจสอบการใช้งบประมาณ เป็นต้น

๔) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองท้องถิ่นด้วยความสมัครใจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรจะจัดกิจกรรมต่างๆ ระหว่างผู้นำท้องถิ่นกับประชาชนให้มากขึ้น ให้ประชาชนหรือตัวแทนชุมชน หรือตัวแทนกลุ่มอาชีพต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดขึ้นเพื่อร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้วยความเท่าเทียมกันและเคารพการยอมรับสิทธิบนเหตุผลซึ่งกันและกัน จนทำให้เกิดความสามัคคีในท้องถิ่นและจะก่อให้เกิดเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาท้องถิ่นเมื่อมีกิจกรรมร่วมกันมีความเข้าใจที่ดีต่อกันจะทำให้ประชาชนมีความรู้สึกที่ใกล้ชิดอบอุ่นกับผู้นำท้องถิ่นถึงเวลามีปัญหาจะเรียกประชุมเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาระดับส่วนจะได้รับการตอบสนองเข้าร่วม ร่วมมือกันการทำงานก็จะราบรื่นจะนำมาซึ่งการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นและการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของชุมชนของประชาชนท้องถิ่นนั้นๆ เพราะกิจกรรมต่างๆ ที่ประชาชนมีส่วนร่วมใน การร่วมคิดร่วมทำและร่วมรับผลประโยชน์ร่วมกัน สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับหลักอภิธานิธรรม องค์ธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความไม่เสื่อมเป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียวสำหรับหมู่ชนหรือผู้นำท้องถิ่น หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประกอบด้วย ๗ ประการ ได้แก่ ๑) การประชุมร่วมกันเนื่องๆ ๒) ความพร้อมเพรียงกันประชุมและเลิกประชุม ๓) การไม่ถอนและบัญญัติกฎหมายเพิ่ม ๔) การให้ความเคารพศรัทธาต่อผู้นำท้องถิ่น ๕) การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของสตรี ๖) การคำนึงถึงความเคารพในสิ่งที่ควรเคารพ และ๗) การส่งเสริมและการปกป้องคนดีในสังคม

๕.๑.๒ สภาพปัญหาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นของประชาชนในเขตภาคตะวันออกเฉียงใต้

สภาพปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ประกอบด้วย ๑) การแบ่งประชุมแต่ละชุมชนไม่พร้อมกัน ๒) ประชาชนไม่มีเวลาเข้าร่วมประชุมทุกครั้งซึ่งประชาชนต่างก็มีอาชีพที่ต้องรับผิดชอบงานของตนเองจนทำให้บางครั้งไม่มีโอกาสร่วมประชุมทำให้ขาดโอกาสที่จะได้รับทราบข้อมูลต่างๆ การประชุมเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับท้องถิ่นเพราะต้องมีการพบปะแลกเปลี่ยนความเห็นความคิดจากหลายๆ ฝ่าย ๓) ประชาชนยังไม่ค่อยกล้าแสดงความคิดเห็น ๔) การรวมกลุ่ม

ของประชาชนในชุมชนเขตเมืองเขตเทศบาลมีน้อย และ ๕) ความไม่ทั่วถึงของการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร

สภาพปัญหาการมีส่วนร่วมในการกำหนดคุณสมบัติผู้นำ ประกอบด้วย ๑) ตัวนักการเมืองขาดศีลธรรม ๒) ประชาชนมีข้อจำกัดที่จะเข้าถึงผู้นำได้ และ ๓) กระบวนการคัดสรรคนเข้าสู่ตำแหน่งที่ยังมีคุณสมบัติยังไม่ครอบคลุมเกณฑ์มาตรฐาน

สภาพปัญหาด้านการมีส่วนร่วมทางการบริหารท้องถิ่น ประกอบด้วย ๑) ประชาชนยังไม่ค่อยเข้าใจว่าตนเองมีสิทธิเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารได้ ๒) ขาดความตระหนักถึงสิทธิหน้าที่ในการมีส่วนร่วมในการบริหารงาน ๓) มีข้อจำกัดในเรื่องของอาชีพ การทำงานหาเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง

สภาพปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองท้องถิ่นด้วยความสนใจ ประกอบด้วย ๑) ประชาชนจะไม่ค่อยสนใจลงการเมืองท้องถิ่นมากนัก ๒) ประชาชนยังไม่กล้าแสดงออกในทางการเมืองท้องถิ่น และ ๓) ข้อจำกัดการทุ่มเทเวลาให้กับการเมืองท้องถิ่นและการดูแลครอบครัว

๕.๑.๓ แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมของประชาชนในเขตภาคตะวันออก

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบเจาะจงจากผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมของประชาชนในเขตภาคตะวันออก พบว่า

๑) **ด้านการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย** จากการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมของประชาชนในเขตภาคตะวันออก ด้านการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ได้แก่

๑.๑) การประชุมร่วมกันเนืองๆ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องจัดให้มีการประชุมประชาคมระหว่างผู้นำท้องถิ่นกับประชาชน โดยเชิญตัวแทนชุมชน ตัวแทนกลุ่มอาชีพต่างๆ เพื่อให้ผู้นำท้องถิ่นได้รายงานความก้าวหน้าการบริหารงานตามนโยบายให้ที่ประชุมประชาคมรับทราบ หรือจะมีการปรึกษาหารือด้วยเพื่อเสนอแนวทางแก้ไขอุปสรรคการบริหารงานตามนโยบาย การติดตามโครงการต่างๆ ของท้องถิ่นเพราะเหตุการณ์ในท้องถิ่นอาจจะมีเหตุการณ์เรื่องภัยพิบัติต่างๆ เกิดขึ้นเป็นปัญหาเฉพาะหน้าซึ่งไม่ได้อยู่ในนโยบายของแผนพัฒนา เช่น น้ำท่วม ภัยแล้ง พายุไต้ฝุ่น ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีการกำหนดให้มีการประชุมประชาคมเป็นประจำอย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง หรือจะมากกว่าหนึ่งครั้งก็ได้ถ้ามีเหตุจำเป็นเร่งด่วนจะได้ทันสมัยทันเหตุการณ์

๑.๒) ความพร้อมเพรียงกันประชุมและเลิกประชุม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เมื่อจะจัดให้มีการประชุมทำประชาคมเพื่อจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น หัวใจสำคัญของการจัดทำประชาคมเพื่อจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นคือความพร้อมเพรียงกันประชุมของประชาชนของชุมชนใน

ท้องถิ่น เพราะเมื่อมีการประชุมประชาชนก็จะได้แสดงความคิดเห็น เสนอปัญหาเสนอความต้องการของพวกเขานำท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะได้จัดลำดับความสำคัญของปัญหาและบรรจุเป็นแผนพัฒนาตามความสำคัญของปัญหา เมื่อมีความพร้อมเพรียงกันการจะทำอะไรก็จะมีความสำเร็จไปได้ด้วยดีเพราะความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทำกิจกรรมร่วมกันโดยพร้อมเพรียงกันเป็นการแสดงออกซึ่งความสามัคคีกลมเกลียวของประชาชนในท้องถิ่น

๑.๓) การไม่ถอยและบัญญัติกฎหมายเพิ่ม คือการสร้างมาตรฐานของความเข้าใจเพื่อการปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่อง ระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบัญญัติ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีอยู่แล้วซึ่งประชาชนได้รับรู้รับทราบและที่เคยปฏิบัติกันมาอย่างถูกต้อง แต่ถ้าผู้นำท้องถิ่นจะมีการเปลี่ยนแปลง กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ จะต้องค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไม่ใช่คิดจะเปลี่ยนก็เปลี่ยนตามอำเภอใจตามใจตัวเองจนทำให้ประชาชนเกิดความสับสนในทางปฏิบัติ หรืออาจจะเกิดข้อขัดแย้งขึ้นได้ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชนที่มาติดต่อกัน

๑.๔) การให้ความเคารพศรัทธาต่อผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นต้องมีวิสัยทัศน์ในการบริหารงานท้องถิ่นด้วยการนำเสนอนโยบายใหม่ๆ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ให้ประชาชนมีความรู้สึกว่าสามารถฝากอนาคตของครอบครัวพวกเขา อาชีพของพวกเขา ฝากผีฝากไข้ได้ เพราะประชาชนเป็นส่วนหนึ่งของท้องถิ่น เช่น การตั้งกลุ่มอาชีพชาวสวนผลไม้ กลุ่มอาชีพประมง หาดลาดกลางเพื่อสร้างมูลค่าราคาให้เป็นธรรม หรือ ตั้งกลุ่มเด็กเยาวชนมีสนามกีฬาออกกำลังกาย เป็นต้น

๑.๕) การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของสตรี โดยทุกๆ ไปคนส่วนมากจะมองว่าผู้หญิง หรือเพศหญิง จะมีลักษณะโดดเด่นเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตมีมากกว่าผู้ชาย หรือเพศชาย และเรื่องความละเอียดรอบคอบในการทำงานแต่ผู้หญิงไม่กล้าแสดงออกไม่กล้าแสดงความคิดเห็นในบทบาททางการเมือง ดังนั้น ภาครัฐ เช่น กรมพัฒนาชุมชน กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ต้องส่งเสริมสนับสนุนด้านการศึกษาและจัดการฝึกอบรมเสริมสร้างบุคลิกภาพ เช่น กรมพัฒนาชุมชนจะต้องจัดวิทยากรไปจัดฝึกอบรมสตรีตาม ตำบล หมู่บ้าน ชุมชน เพื่อพัฒนาสตรีให้มีความสามารถว่าตัวเองก็มีสิทธิเท่าเทียมผู้ชายสามารถเป็นผู้นำท้องถิ่น ชุมชน ได้

๑.๖) การคำนึงถึงความเคารพในสิ่งที่ควรเคารพ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือผู้นำท้องถิ่น ควรมียุทธศาสตร์การส่งเสริมรักษาวินัยวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น การปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนรักท้องถิ่นของตนเอง เช่น ประเพณีวันสงกรานต์ ประเพณีวันลอยกระทง ประเพณีวันเข้าพรรษาวันออกพรรษา ไหว้บูชาเคารพสิ่งศักดิ์ประจำท้องถิ่นที่ปู่ย่าตายายที่ปฏิบัติสืบต่อๆ กันมาอย่างช้านาน เป็นต้น

๑.๗) การส่งเสริมและการปกป้องคนดีในสังคม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือ ผู้นำท้องถิ่น ควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุนวัดหรือคณะพระสงฆ์จัดอบรมให้นาหลักธรรมใน

พระพุทธศาสนาเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมและการปฏิบัติธรรมให้กับประชาชน ชุมชน ให้มีความตระหนักคิดคำนึงถึงคุณธรรมในการประกอบอาชีพ การทำงาน และสนับสนุนคนดีมีคุณธรรมให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ชุมชนท้องถิ่น และเด็กเยาวชน

๒) ด้านการมีส่วนร่วมในการกำหนดคุณสมบัติผู้นำ

๒.๑) การประชุมร่วมกันเนื่องๆในการกำหนดคุณสมบัติผู้นำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดคุณสมบัติของผู้นำเพื่อให้สามารถเข้าไปทำหน้าที่ในการบริหารท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การรวมกลุ่มอาชีพต่างๆ สนับสนุนคนดีให้เป็นตัวแทนขึ้นเป็นผู้นำท้องถิ่น

๒.๒) ความพร้อมเพรียงกันประชุมและเลิกประชุม ในการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน ของหมู่บ้าน ตำบล ในท้องถิ่นนั้นๆ กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เมื่อมีการประชุมหรือมีกิจกรรมร่วมกันบ่อยๆ จะทำให้คนในท้องถิ่นรู้ว่าใครในท้องถิ่นที่เป็นคนดีมีคุณสมบัติเป็นผู้ท้องถิ่นที่ดีมีความสามารถ และสามารถพัฒนาท้องถิ่นนำไปสู่การแก้ไขปัญหาทุกอย่างทุกระดับเพื่อให้ท้องถิ่นดีขึ้น

๒.๓) การไม่ละเมิดกฎหมายที่มีอยู่ พยายามไม่ทำลายกฎเกณฑ์ทางสังคม ผู้นำจะต้องเป็นคนที่มีคุณธรรมเวลามีการตัดสินใจเรื่องงานต้องมีความยุติธรรมเท่าเทียมเสมอภาคกัน เพราะการใช้อำนาจนั้นหากผู้บริหารท้องถิ่นกำหนดระเบียบตามใจตนเองและเปลี่ยนแปลงบ่อยๆก็จะทำให้ประชาชนสับสนปฏิบัติไม่ถูกต้องและเกิดความเดือดร้อนขึ้นได้

๒.๔) การให้ความเคารพศรัทธาต่อผู้นำท้องถิ่น ประชาชนมีความคาดหวังว่าผู้นำท้องถิ่น หรือ ผู้นำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องเป็นคนดี พุดจาไพเราะ เรียบง่าย ไม่ถือเนื้อถือตัว ลงพื้นที่พบปะบ่อยๆ ด้วยตนเองไปเยี่ยมไปพูดคุยกับชาวบ้าน และชาวบ้านเข้าพบได้ง่าย ต้องซื่อสัตย์ด้วยและเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเยาวชน และประชาชน และบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้

๒.๕) การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของสตรี สตรีนั้นเป็นบุคคลที่มีความละเอียดรอบคอบในการทำงานซึ่งคุณสมบัติของผู้นำบางประการที่มีอยู่ในตัวของสตรีเป็นพิเศษมากกว่าผู้นำที่เป็นผู้ชายบางคนและมีความละเอียดต่อการทุจริตมาก ซึ่งสตรีพร้อมจะก้าวขึ้นมามีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นหรือเป็นผู้นำท้องถิ่นที่ดีได้

๒.๖) การคำนึงถึงความเคารพในสิ่งที่ควรเคารพ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรส่งเสริมการนำหลักธรรมไปให้ประชาชนหรือผู้นำท้องถิ่นปฏิบัติเพื่อให้เกิดความศรัทธาและมีความเชื่อถือต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้นว่า ทำดีได้ดี หากทำชั่วได้ชั่ว หรือปฏิบัติงานที่ผิดกฎหมายผิดศีลธรรมส่อไปในทางทุจริตจะต้องติดคุก นั่นคือกฎแห่งกรรมทางธรรมะและทางโลก เป็นต้น

๒.๗) การส่งเสริมและการปกป้องคนดีในสังคม ประชาชน หรือชุมชน จะกำหนดคุณสมบัติของผู้นำท้องถิ่นได้นั้นจะต้องมีส่วนร่วมทุกกิจกรรมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มากที่สุดเพื่อการพิจารณาเลือกตัวแทนขึ้นเป็นผู้นำท้องถิ่น ได้ดีต้องพิจารณามองดูคนที่มีคุณธรรม ศีลธรรมและมีจิตอาสาที่จะทำงานช่วยเหลือเพื่อส่วนร่วม เพื่อท้องถิ่น เพื่อชุมชน เป็นผู้นำที่ดีแทนพวกเขาได้ด้วยกระบวนการเหล่านี้จึงจำเป็นต้องส่งเสริมคนดีคนมีศีลธรรมเป็นผู้นำท้องถิ่นและต้องคอยขัดขวางกีดกันคนไม่ดีไม่ให้ขึ้นเป็นผู้นำท้องถิ่นโดยการไม่สนับสนุน

๓) ด้านการมีส่วนร่วมทางการบริหารท้องถิ่น

๓.๑) การประชุมร่วมกันเนืองๆ ประชาชนจะมีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่นได้นั้น กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องส่งเสริมสนับสนุนด้านงบประมาณจัดวิทยากรจัดฝึกอบรมให้ความรู้สร้างความเข้าใจให้กับประชาชน ตัวแทนชุมชน ให้มีความรู้ความเข้าใจถึงสิทธิหน้าที่ขั้นพื้นฐานในการมีส่วนร่วมการบริหารโดยการเข้าประชุมร่วมกับสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อรับฟังการบริหารงานของผู้นำท้องถิ่น และเป็นการตรวจสอบการบริหารงานของผู้นำท้องถิ่นได้อีกรูปแบบหนึ่ง

๓.๒) ความพร้อมเพรียงกันประชุมและเลิกประชุม เมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเปิดการประชุมสภา สมัยสามัญ หรือ สมัยวิสามัญ จะมีประกาศแจ้งวันเวลาวาระการประชุมให้กับประชาชน ชุมชน ให้ส่งตัวแทนเข้าร่วมประชุมสภา ตัวแทนชุมชนตัวแทนประชาชนต้องไปเข้าร่วมประชุมสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยไปพร้อมเพรียงกันเพื่อรับฟังติดตามการบริหารโครงการพัฒนาต่างๆ จนเลิกประชุมพร้อมเพรียงกันเพื่อความเข้าใจในทุกประเด็นทุกเรื่องของการประชุมจะได้เอาข้อมูลไปถ่ายทอดให้ชุมชนของตนเองให้เข้าใจว่าโครงการต่างๆ มีความก้าวหน้า คืบหน้าไปถึงไหนบ้างแล้วนี่เป็นการเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารระหว่างผู้นำท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชน ชุมชน แสดงออกถึงความใจกว้างเปิดกว้างด้านข้อมูลข่าวสารการบริหารงานด้วยความโปร่งใสตรวจสอบได้ เป็นต้น

๓.๓) การไม่ถอนและบัญญัติกฎหมายเพิ่ม ผู้นำท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องดำเนินการปฏิบัติตาม กฎ ระเบียบ เกณฑ์ กฎหมาย ขององค์กร โดยเคร่งครัดเพื่อให้ประชาชนเข้าไปติดต่องานประสานงานได้อย่างถูกต้องตามขั้นตอน ถ้าผู้นำท้องถิ่น หรือองค์กรต้องการเปลี่ยนแปลง กฎ ระเบียบ จะต้องแจ้งล่วงหน้ามีระยะเวลาว่าจะมีผลการบังคับใช้เมื่อไรเพื่อให้ประชาชนมีความเข้าใจ กฎ ระเบียบ ใหม่ปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้องไม่สับสนวุ่นวาย หรือการจะพัฒนาพัฒนาท้องถิ่น ๓ ปี หรือ ๕ ปี จะต้องปฏิบัติตาม พ.ร.บ.การปกครองส่วนท้องถิ่น คือ ผู้นำท้องถิ่น หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องทำประชาคมทุกครั้งเพื่อสอบถามความต้องการของประชาชน ชุมชน เพื่อนำไปบรรจุไว้ในแผนพัฒนา เป็นต้น

๓.๔) การให้ความเคารพศรัทธาต่อผู้นำท้องถิ่น ประชาชนจะพิจารณาผู้นำท้องถิ่นขึ้นไปบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องเลือกคนที่มีภาวะของการเป็นผู้นำมีความรู้มีความสามารถมีวิสัยทัศน์เป็นคนดีมีคุณธรรมในการบริหารงาน และสามารถจัดลำดับความสำคัญของปัญหาของท้องถิ่น ถ้ามีประสบการณ์ของการทำงานที่ประสบความสำเร็จมาแล้วในอาชีพส่วนตัว ก็ยิ่งสร้างความมั่นใจให้กับประชาชน สามารถแสดงการแก้ไขปัญหาท้องถิ่นให้ประชาชน ชุมชน ได้ เพื่อให้ท้องถิ่นมีการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา เช่น ถนน แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ตลาดกลางพืชผลการเกษตร ผลไม้ เป็นต้น

๓.๕) การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของสตรี สตรีจะมีบทบาททางการเมืองมากหรือน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับ การสนับสนุนส่งเสริมของพัฒนาชุมชนจังหวัด พัฒนาชุมชนระดับอำเภอ และตัวสตรีเองต้องเข้าไปมีส่วนร่วมกับกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มอาชีพต่างๆ ในท้องถิ่นนั้นๆ เพื่อแสดงออกซึ่งความสามารถของการเป็นผู้นำได้และในเวทีประชาคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ต้องช่วยกันสนับสนุนสตรีที่ดูแลมีหน่วยก้านที่มีความสามารถเป็นผู้ท้องถิ่นได้เพื่อเข้ามาช่วยกันบริหารท้องถิ่น

๓.๖) การคำนึงถึงความเคารพในสิ่งที่ควรเคารพ ผู้นำท้องถิ่นต้องแสดงความเคารพต่อหน้าที่ที่รับผิดชอบด้วยการปฏิบัติงานที่ทำอยู่ต้องทำด้วยความเต็มใจเต็มร้อยซื่อสัตย์ตรงไปตรงมาและแสดงความเคารพต่อผู้บังคับบัญชาหรือผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยความจริงใจและมีธรรมาภิบาลต่อหน้าที่และการบริหารงาน ด้วยการพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะน่าฟังพูดจาด้วยความจริงใจจะทำให้บรรยากาศของการทำงานเป็นไปด้วยความอบอุ่นจะช่วยสร้างให้พนักงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งให้บรรลุตามภารกิจของผู้นำท้องถิ่นด้วยความเคารพเชื่อฟัง

๓.๗) การส่งเสริมและการปกป้องคนดีในสังคม ประชาชนจะต้องส่งเสริมสนับสนุนเลือกผู้นำท้องถิ่นที่มีความประพฤติปฏิบัติดีเป็นคนที่มีความซื่อสัตย์สุจริตและต้องคอยกำกัดหรือขับไล่ปิดกั้นปิดโอกาสไม่ให้ผู้นำท้องถิ่นที่ชอบดื่มสุรายาเมาทุกคำคืนและทำตัวเป็นสมภารชอบกินไถ่วัดไม่ว่าลูกเขาเมียใครก็ชอบเข้าไปยุ่งไปหมดใช้อำนาจหน้าที่เข้าบังคับข่มขู่รังแกคนที่ไม่มียอม บุคคลหรือผู้นำท้องถิ่นประเภทนี้อย่าให้เข้าไปมีอำนาจในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คอยป้องกันขัดขวางคนชั่วพวกนี้ไม่ให้เข้าไปเป็นผู้บริหารท้องถิ่นเพื่อแสวงหาผลประโยชน์อันมิชอบจากงบประมาณทำลายศีลธรรมในองค์กรและจะแบบอย่างที่ไม่ดีแก่เด็กเยาวชน

๔) ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองท้องถิ่นด้วยความสมัครใจ

๔.๑) การประชุมร่วมกันเนื่องๆ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเมื่อมีการแบ่งเขตจัดตั้งชุมชนขึ้นแล้วจะมีประธานชุมชนและคณะกรรมการชุมชนมีวาระ ๔ ปีเพื่อดูแลทุกข์สุขของชุมชน ประธานชุมชนจะจัดให้มีการประชุมทุกๆ เดือน สมาชิกของชุมชนทุกครัวเรือนจะเข้าร่วมประชุมทุกครั้งถ้าไม่ว่างก็จะส่งตัวแทนเข้าร่วมประชุมแทนเพื่อเสนอปัญหาและความเดือดร้อนของ

ชุมชน ให้ประธานชุมชนรับทราบเพื่อจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและเร่งหาทางแก้ไขด้วยการติดต่อประสานงานกับผู้นำท้องถิ่นหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยขอความสนับสนุนให้เข้ามาแก้ไขเยียวยาปัญหาเหล่านั้นเพราะชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของท้องถิ่น เช่น ปัญหาขยะตกค้าง ซอยทางเดินเท้าชำรุด ไฟฟ้าส่องทางไม่มีหรือไม่เพียงพอ อุปกรณ์สำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก การกำจัดขยะลายป้องกันไข้เลือดออก การจัดสายตรวจเพื่อป้องกันปราบปรามยาเสพติด

๔.๒) ความพร้อมเพรียงกันประชุมและเลิกประชุม เมื่อผู้นำท้องถิ่นมีประกาศแจ้งกำหนดวันประชุมให้ประธานชุมชนและสมาชิกของชุมชนเข้าประชุมเพื่อชี้แจงเรื่องเบียดผู้สูงอายุ เบียดคนพิการ ประธานชุมชนสมาชิกหรือตัวแทน จะเข้าประชุมพร้อมเพรียงกันด้วยความตั้งใจในการประชุมทุกครั้งเพื่อรับฟังการอธิบายถึงสิทธิขั้นตอนการขึ้นทะเบียนผู้สูงอายุและผู้พิการ ซึ่งพวกเขาเหล่านี้จะได้ไปใช้สิทธิของตนเองติดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและจะได้ปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามระเบียบเมื่อถึงเวลาเลิกประชุมก็เลิกประชุมพร้อมเพรียงกันครั้ง เป็นการแสดงออกซึ่งถึงความใกล้ชิด ความสามัคคีผู้นำท้องถิ่นกับชุมชน หรือประชาชนในเขตการปกครององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๔.๓) การไม่ถอนและบัญญัติกฎหมายเพิ่ม ผู้นำท้องถิ่นจะต้องบริหารงานโดยการยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น การจะประกาศเทศบัญญัติ การจะออกกฎ ระเบียบ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรจะปรึกษามหาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก่อนทุกครั้งเพื่อให้สมาชิกสภาไปชี้แจงทำความเข้าใจรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนว่าจะเกิดประโยชน์อะไรบ้างกับประชาชนในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ควรจะมีประกาศเปลี่ยนแปลงเทศบัญญัติบ่อยๆ เพราะจะทำให้ประชาชนเกิดความสับสนในการปฏิบัติได้ เช่น การจัดระเบียบทำความสะอาดและเก็บค่าธรรมเนียมตลาดสดของเทศบาล หรือ อบต.

๔.๔) การให้ความเคารพศรัทธาต่อผู้นำท้องถิ่น การที่ผู้นำท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สร้างกลยุทธ์มนุษยสัมพันธ์ความใกล้ชิดกับประชาชนโดยทำตัวปฏิบัติตนแบบสมถะเรียบง่ายออกงานพบชาวบ้านตาม งานบวช งานแต่ง งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ งานศพ จนเกิดภาพที่น่ารักประทับใจก่อเกิดเป็นความไว้วางใจและศรัทธาส่งผลให้ประชาชนมีความเต็มใจที่จะเข้าร่วมแสดงเสนอความคิดเห็นและเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่างๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ผู้นำท้องถิ่นนั้นจัดขึ้น

๔.๕) การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของสตรี สตรีเป็นเพศหญิง หรือเพศแม่ที่มีความอดทนสูงซึ่งมีหน้าที่ที่จะต้องดูแลงานบ้านดูแลลูกๆ ถึงอย่างไรก็ยังพอมีเวลาว่างที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองท้องถิ่นนั้นได้ ผู้นำท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจที่จะแต่งตั้งรองผู้นำท้องถิ่นที่เป็นสตรีก็ได้เพื่อแสดงออกให้ประชาชนในท้องถิ่นทราบถึงความเท่าเทียมในเรื่องสิทธิทางการเมืองและให้สตรีช่วยงานบริหารพัฒนาท้องถิ่นเพราะสตรีมีลักษณะการ

ทำงานที่ละเอียดรอบครอบจะได้มาช่วยกันคิดถึงกิจกรรมใหม่ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสตรีช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มสตรีให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง ผู้นำท้องถิ่นนั้นก็จะได้ฐานเสียงสนับสนุนจากกลุ่มสตรีเพิ่มขึ้น

๔.๖) การคำนึงถึงความเคารพในสิ่งที่ควรเคารพ ผู้นำท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีนโยบายส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ร่วมรักษาสืบสานวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นอันดีงามที่มีมาอย่างช้านานตั้งแต่บรรพบุรุษปฏิบัติด้วยความเคารพบูชาต่อความเชื่อของวัฒนธรรมประเพณีด้วยการจัดทำกิจกรรมร่วมกันเป็นประจำทุกปี จะทำให้คนในท้องถิ่นเกิดความสามัคคีสงบสุข เช่น จัดงานวันผู้สูงอายุ งานวันแม่ พิธีบูชาไหว้สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ในท้องถิ่น สดุดีเจดีย์ เป็นต้น

๔.๗) การส่งเสริมและการปกป้องคนดีในสังคม ผู้นำท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรส่งเสริมพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถและพัฒนาสมรรถภาพความสามารถให้เพิ่มขึ้นโดยนิมนต์พระสงฆ์มาให้ความรู้ปลูกฝังด้านศีลธรรมความซื่อสัตย์ เช่น บุคลากรคนใดทำงานด้วยความซื่อสัตย์ต้องสนับสนุนให้มีความก้าวหน้าในหน้าที่การงานให้สูงขึ้นและใครที่ประพฤติดีมีความซื่อสัตย์มีศีลธรรมจะต้องยกย่องสรรเสริญประกาศเกียรติคุณให้สังคมท้องถิ่นได้รับทราบรับรู้เห็นคุณค่าของการทำความดีพร้อมทั้งเชิญชวนให้ผู้อื่นกระทำความดีด้วยและใครทำไม่ดีไม่มีความซื่อสัตย์จะต้องถูกลงโทษทางกฎหมายทางวินัยหรือศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่อยู่ในความรับผิดชอบดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นควรมีนโยบายให้ครูพี่เลี้ยงอบรมสอนสั่งปลูกฝังให้กับเด็กๆ คนใดที่ทำความดีมีจิตอาสาช่วยเหลือครูและเพื่อนและซื่อสัตย์ไม่ขโมยยิบเอาของคนอื่นมาเป็นของตน ให้ครูประกาศชมเชยเชิดชูความดีเพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีๆ แก่เพื่อนๆ และทำประกาศเกียรติบัตรเชิดชูให้ โตขึ้นจะได้เป็นผู้ใหญ่ที่ดีในสังคมต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ทำให้ได้ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามประชาชนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็น เพศชาย จำนวน ๒๐๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๗๕ มีอายุ ๒๙ - ๓๙ ปี จำนวน ๑๔๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๕๐ มีสถานภาพสมรส จำนวน ๒๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๐๐ มีระดับการศึกษา ปวช./มัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๑๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๕๐ มีอาชีพหลักเกษตรกร/ชาวสวน/ประมง จำนวน ๑๒๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๒๕ และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ๑๕,๐๐๑ - ๓๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๖๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๒๕

สรุปความคิดเห็นของการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นของประชาชนในเขตภาคตะวันออก โดยภาพรวม พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๕$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นของประชาชนในเขตภาคตะวันออก ในด้านการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านกำหนดคุณสมบัติผู้นำ ด้านการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการบริหารท้องถิ่นและด้านการ

มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการกำหนดนโยบายอยู่ในระดับปานกลาง

๑) ด้านการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการกำหนดนโยบาย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการกำหนดนโยบาย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความคิดเห็นว่าการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การให้ความเคารพต่อผู้นำท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.59, S.D = 0.54$) การคำนึงถึงความเคารพในสิ่งที่ควรเคารพ ($\bar{X} = 3.77, S.D = 0.54$) และการส่งเสริมและการปกป้องคนดีในสังคม ($\bar{X} = 3.55, S.D = 0.54$) ส่วนการประชุมร่วมกันเรื่อยๆ การเข้าร่วมประชุมพร้อมเพรียงเล็ก พร้อมเพรียง การไม่ละเมิดกฎหมายที่มีอยู่พยายามไม่ทำลายกฎเกณฑ์ทางสังคมและการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของสตรี อยู่ในระดับปานกลาง

๒) ด้านการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านกำหนดคุณสมบัติผู้นำ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านกำหนดคุณสมบัติผู้นำ โดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความคิดเห็นว่าการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การประชุมร่วมกันเรื่อยๆ ($\bar{X} = 3.62, S.D = 0.42$) การให้ความเคารพต่อผู้นำท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.19, S.D = 0.62$) การไม่ละเมิดกฎหมายที่มีอยู่พยายามไม่ทำลายกฎเกณฑ์ทางสังคม ($\bar{X} = 3.74, S.D = 0.50$) และการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของสตรี ($\bar{X} = 4.09, S.D = 0.54$) การคำนึงถึงความเคารพในสิ่งที่ควรเคารพ ($\bar{X} = 3.68, S.D = 0.48$) การส่งเสริมและการปกป้องคนดีในสังคม ($\bar{X} = 3.60, S.D = 0.48$) ส่วนการเข้าร่วมประชุมพร้อมเพรียงเล็กพร้อมเพรียงอยู่ในระดับปานกลาง

๓) ด้านการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการบริหารท้องถิ่น พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการบริหารท้องถิ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความคิดเห็นว่าการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านความพร้อมเพรียงกันในทุกคณะ ($\bar{X} = 3.58, S.D = 0.46$) การให้ความเคารพต่อผู้นำท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.12, S.D = 0.54$) การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของสตรี ($\bar{X} = 3.55, S.D = 0.56$) การส่งเสริมและการปกป้องคนดีในสังคม ($\bar{X} = 3.52, S.D = 0.50$) ส่วนการประชุมร่วมกันเรื่อยๆ และการไม่ละเมิดกฎหมายที่มีอยู่ พยายามไม่ทำลายกฎเกณฑ์ทางสังคมและการคำนึงถึงความเคารพในสิ่งที่ควรเคารพอยู่ในระดับปานกลาง

๔) ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองท้องถิ่น พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองท้องถิ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความคิดเห็นว่าการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การประชุมร่วมกันเรื่อยๆ ($\bar{X} = 4.25, S.D = 0.55$) ด้านความ

พร้อมเพรียงกันในหมู่คณะ ($\bar{X} = 3.77, S.D = 0.50$) การไม่ละเมิดกฎหมายที่มีอยู่พยายามไม่ทำลายกฎเกณฑ์ทางสังคม ($\bar{X} = 3.51, S.D = 0.45$) การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของสตรี ($\bar{X} = 3.95, S.D = 0.46$) การคำนึงถึงความเคารพในสิ่งที่ควรเคารพ ($\bar{X} = 3.78, S.D = 0.52$) การส่งเสริมและการปกป้องคนดีในสังคม ($\bar{X} = 3.86, S.D = 0.52$) ส่วนการให้ความเคารพต่อผู้นำท้องถิ่นอยู่ในระดับปานกลาง

๕.๑.๔ รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมของประชาชนในเขตภาคตะวันออก

การพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมของประชาชนในเขตภาคตะวันออก ด้านการประชุมร่วมกันเนื่องๆ ซึ่งหากนำแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมของประชาชนในเขตภาคตะวันออก ด้านการประชุมร่วมกันเนื่องๆ มาสังเคราะห์ร่วมกับการมองในเชิงทัศนคติทางพระพุทธศาสนามีอยู่หลายส่วนที่จะหยิบยกขึ้นมาเพื่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมของประชาชนในเขตภาคตะวันออก ด้านการประชุมร่วมกันเนื่องๆ ได้โดยการจัดการประชุมอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องเพื่อการระดมความคิดเห็นเสนอแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นและเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ของท้องถิ่น

การพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมของประชาชนในเขตภาคตะวันออก ด้านความพร้อมเพรียงกันประชุมและเลิกประชุม ซึ่งหากนำแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมของประชาชนในเขตภาคตะวันออก ด้านความพร้อมเพรียงกันประชุมและเลิกประชุมมาสังเคราะห์ร่วมกับการมองในเชิงทัศนคติทางพระพุทธศาสนามีอยู่หลายส่วนที่จะหยิบยกขึ้นมาเพื่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมของประชาชนในเขตภาคตะวันออก ด้านความพร้อมเพรียงกันประชุมได้เพราะเป็นการสร้างความสามัคคีและพร้อมเพรียงกันในท้องถิ่น เมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดให้มีกิจกรรมต่างๆ หรือมีการจัดทำประชาคมตำบลหรือหมู่บ้าน จะต้องมีการสื่อสารประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ประชาชนรับทราบอย่างทั่วถึงทุกชุมชนทุกครัวเรือน วันประชุม วาระการประชุม ประโยชน์ที่ท้องถิ่นจะได้รับต้องชัดเจน ประชาชนในท้องถิ่นจะได้รวมตัวรวมกลุ่มกันหรือส่งตัวแทนเข้าร่วมประชุม

การพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมของประชาชนในเขตภาคตะวันออก ด้านการไม่ถอนและบัญญัติกฎหมายเพิ่ม ซึ่งหากนำแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมของประชาชนในเขตภาคตะวันออก ด้านการไม่ถอนและบัญญัติกฎหมายเพิ่ม มาสังเคราะห์ร่วมกับการมองในเชิงทัศนคติทางพระพุทธศาสนามีอยู่หลายส่วนที่จะหยิบยกขึ้นมาเพื่อการพัฒนาการมีส่วนร่วม

ร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมของประชาชนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการไม่ถอยและบัญญัติกฎหมายเพิ่มเติมได้โดยผู้นำท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องปฏิบัติตามระเบียบตามขั้นตอน ตามกฎหมาย ตามกฎหมาย โดยการไม่เปลี่ยนแปลงแก้ไขกฎหมาย บ่อยๆ ตามอำเภอใจจนทำให้ประชาชนในท้องถิ่นเกิดความสับสน

การพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมของประชาชนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการให้ความเคารพศรัทธาต่อผู้นำท้องถิ่น ซึ่งหากนำแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมของประชาชนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการให้ความเคารพศรัทธาต่อผู้นำท้องถิ่นมาสังเคราะห์ร่วมกับการมองในเชิงทัศนคติทางพระพุทธศาสนามีอยู่หลายส่วนที่จะหยิบยกขึ้นมาเพื่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมของประชาชนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการให้ความเคารพศรัทธาต่อผู้นำท้องถิ่น ได้โดยผู้นำท้องถิ่นต้องเป็นคนดีมีศีลธรรมซื่อสัตย์โปร่งใสตรวจสอบได้ นั่นคือคุณสมบัติของผู้นำท้องถิ่นและต้องเป็นคนที่มีความรู้มีประสบการณ์การทำงานที่เคยประสบความสำเร็จมาแล้วเป็นที่ไว้วางใจได้ของประชาชนในท้องถิ่นและการทำงานต้องคิดถึงส่วนร่วมมากกว่าพวกพ้องและมีความเป็นกันเองกับประชาชนไม่ถือเนื้อถือตัวมากเกินไปจนทำให้เกิดระยะห่างระหว่างผู้นำท้องถิ่นกับประชาชน

การพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมของประชาชนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของสตรีซึ่งหากนำแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมของประชาชนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของสตรีมาสังเคราะห์ร่วมกับการมองในเชิงทัศนคติทางพระพุทธศาสนามีอยู่หลายส่วนที่จะหยิบยกขึ้นมาเพื่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมของประชาชนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของสตรีโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี หรือกรมพัฒนาชุมชน ต้องสนับสนุนจัดวิทยากรมาให้ความรู้ใหม่ ๆ และส่งเสริมให้ออกาสจัดเวทีจัดกิจกรรมหรือกลุ่มอาชีพต่างๆ ให้กลุ่มสตรีได้พัฒนาศักยภาพแสดงภาวะการเป็นผู้นำได้

การพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมของประชาชนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการคำนึงถึงความเคารพในสิ่งที่ควรเคารพ ซึ่งหากนำแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมของประชาชนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มาสังเคราะห์ร่วมกับการมองในเชิงทัศนคติทางพระพุทธศาสนามีอยู่หลายส่วนที่จะหยิบยกขึ้นมาเพื่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมของประชาชนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการคำนึงถึง

ความเคารพในสิ่งที่ควรเคารพ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมสืบสานวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นอันดีงามที่มีมาอย่างช้านานและปฏิบัติสืบต่อกันมาด้วยความเคารพบูชาต่อความเชื่อของประเพณีด้วยการจัดทำกิจกรรมเป็นประจำทุกปี มีผลให้คนในท้องถิ่นเกิดความสามัคคีสงบสุข เช่น พิธีบูชาไหว้สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ในท้องถิ่น สกูปเจดีย์ เป็นต้นโดย

การพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมของประชาชนในเขตภาคตะวันออก ด้านการส่งเสริมและการปกป้องคนดีในสังคม ซึ่งหาแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมของประชาชนในเขตภาคตะวันออก มาสังเคราะห์ร่วมกับการมองในเชิงทัศนคติทางพระพุทธศาสนามีอยู่หลายส่วนที่จะหยิบยกขึ้นมาเพื่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมของประชาชนในเขตภาคตะวันออก ด้านการส่งเสริมและการปกป้องคนดีในสังคม ได้โดยผู้นำท้องถิ่นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีนโยบายร่วมกับคณะพระสงฆ์ในท้องถิ่นโดยการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการจัดอบรมให้กับพนักงานในองค์กร ประธานชุมชน ประชาชน หรือจัดค่ายเยาวชนบ่มศีลธรรม เสริมสร้างความแข็งแกร่งด้านคุณธรรมจริยธรรมให้กับประชาชน ชุมชน ในท้องถิ่นให้มีความตระหนักคำนึงถึงคุณธรรมในการประกอบอาชีพการทำงาน และสนับสนุนคนดีมีคุณธรรมให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ชุมชนท้องถิ่นและแก่เด็กเยาวชนและปกป้องพระพุทธศาสนา

๕.๒ การอภิปรายผล

จากการศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารรวมทั้งข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการแจกแบบสอบถามซึ่งทำให้ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับ การพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมของประชาชนในเขตภาคตะวันออก ที่สามารถจะกำหนดเป็นรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองใน ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ด้านการมีส่วนร่วมในการกำหนดคุณสมบัติผู้นำ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองการบริหารท้องถิ่นและด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองท้องถิ่นด้วยความสมัครใจ ดังต่อไปนี้

๑. การพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรม ด้านการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย

การกำหนดนโยบาย ถือว่าการประชุมมีความสำคัญอย่างมากเพราะการประชุม จะเป็นการทำให้ทั้งประชาชนและผู้นำท้องถิ่นได้มีความเข้าใจซึ่งกันและกันฝ่ายสมาชิกสภาท้องถิ่นจะได้แสดงผลของการทำงานงบประมาณต่างๆ ให้ประชาชนได้ทราบส่วนประชาชนให้มีส่วนร่วมเพื่อเปิดโอกาสในการติดตาม ตรวจสอบการทำงานของผู้นำท้องถิ่นและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นสอดคล้อง

กับงานวิจัยของ จิตาภา เร่งมีศรีสุข^๑ ได้วิจัยเรื่อง “ยุทธศาสตร์การพัฒนาจริยธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคกลาง” พบว่า คุณลักษณะจริยธรรมาภิบาลประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อและแนวทางการประพฤติ การปฏิบัติอันดีงามในการบริหารโดยนำหลักความโปร่งใสหลักการมีส่วนร่วมและหลักความรับผิดชอบมาใช้ในงานบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุนทร สุวรรณพร^๒ ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการทรัพยากรมนุษย์ตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย” พบว่า การให้ประชาชนข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการทรัพยากรมนุษย์การกระจายอำนาจการบริหารงานภายในหน่วยงานเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วม รมรงค์สร้างจิตสำนึกให้มีส่วนร่วมแก่เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรวมทั้งแสดงความคิดเห็นข้อเสนอแนะ หรือปัญหาต่างๆ ที่ต้องการการแก้ไขเป็นหลักสำคัญข้อแรกของอธิปไตยธรรมอันเป็นธรรมะของพระพุทธเจ้าที่ทรงใช้ในการปกครอง ซึ่งคณะสงฆ์เองก็จะมีการประชุมอย่างสม่ำเสมอที่เรียกว่า ปาติโมกข์ เดือนละ ๒ ครั้ง นั้นเองสอดคล้องกับงานวิจัยของ นครินทร์ แก้วโชติรุ่ง^๓ ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบและหลักการของการปกครองในพระไตรปิฎก” พบว่า หลักการของการปกครองแบบสามัคคีธรรมมีหลักการปกครองที่สำคัญ คือ อปรีหานิยธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมเพื่อสร้างความสามัคคีและหลักธรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้ปกครองส่วนหลักการของการปกครองของคณะสงฆ์นั้นมีพระธรรมวินัยเป็นหลักการปกครองสำคัญซึ่งคณะสงฆ์จะต้องดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้สำเร็จเรียบร้อยด้วยดีภายใต้กรอบแห่งพระธรรมวินัย

จากการศึกษาที่พบว่า สภาพปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายประกอบด้วย ๑) การแบ่งประชุมแต่ละชุมชนไม่พร้อมกัน ๒) ประชาชนไม่มีเวลามาเข้าร่วมประชุมทุกครั้ง ซึ่งประชาชนต่างก็มีอาชีพที่ต้องรับผิดชอบงานของตนเองจนทำให้บางครั้งไม่มีโอกาสมาร่วมประชุม ถ้าเข้าร่วมการประชุมก็จะได้รับทราบข้อมูลต่างๆ เรื่องการประชุมเป็นสิ่งสำคัญมากเพราะต้องมีการพบปะแลกเปลี่ยนระดมความคิดเห็นความคิดจากหลายฝ่ายหลายกลุ่ม ๓) ประชาชนยังไม่ค่อยกล้าแสดงความคิดเห็น ๔) การรวมกลุ่มของประชาชนในชุมชนเทศบาลเมืองมีน้อย และ ๕) ความไม่ทั่วถึงของการประชาสัมพันธ์ข่าวสารแสดงให้เห็นว่าแท้จริงแล้วประชาชนมีความสนใจที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองแต่ต้องมีปัจจัยต่างๆ ที่จะสนับสนุนให้ประชาชนมีความต้องการหรือพยายาม

^๑จิตาภา เร่งมีศรีสุข, “ยุทธศาสตร์การพัฒนาจริยธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคกลาง”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^๒สุนทร สุวรรณพร, “การจัดการทรัพยากรมนุษย์ตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^๓นครินทร์ แก้วโชติรุ่ง, “รูปแบบและหลักการของการปกครองในพระไตรปิฎก”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศักดาพินิจ ณรงค์ชาติโสภณ^๔ ได้วิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์นโยบายการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน” พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนส่วนมากยังไม่มีบทบาทในการเข้าร่วมเสนอปัญหาหรือความคิดเห็นการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาการแก้ไขปัญหาชุมชนการประเมินผลการพัฒนาและการปรับปรุงการตั้งกระทรวงท้องถิ่นขึ้นเพื่อเป็นหน่วยงานที่จะช่วยสนับสนุนงานในความรับผิดชอบของเทศบาลต่างๆ เพื่อปรับเปลี่ยนบทบาทของเทศบาลให้มีการบริหารงานแบบเปิดและมีการประชาสัมพันธ์ พร้อมทั้งรับฟังข้อคิดเห็นสาธารณะมากขึ้นและสอดคล้องกับงานวิจัยของสุรินทร์ ศิธรกุล^๕ พบว่า ผู้นำต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาส่วนหลักความรับผิดชอบจะต้องมีความรู้ความสามารถในการใช้สติปัญญานั้นๆ เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปมีความตระหนักถึงสิทธิหน้าที่ความสำนึกต่อตนเองต่อองค์กรและต่อสังคม

จากการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้เชี่ยวชาญทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมของประชาชนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ในการกำหนดนโยบายของท้องถิ่นโดยทั่วไปท้องถิ่นจะกำหนดให้มีการประชุมเป็นประจำอย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง โดยต้องมีการจัดประชุมอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องและระดมความคิดเห็นเสนอแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาเห็นได้ว่าการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้นสามารถพัฒนาได้ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเป็นผู้ส่งเสริมและพัฒนาสอดคล้องกับงานวิจัยของจิรายุ ทรัพย์สิน^๖ ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาประชาธิปไตย: ในมิติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาการปกครองท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์” พบว่า การปกครองส่วนท้องถิ่นสุรินทร์ให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นมากขึ้นประชาชนในท้องถิ่นรู้จักตนเองและมีความผูกพันห่วงใยและต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้คือกระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยให้เข้มแข็งและพัฒนาในลำดับต่อไป

จึงเห็นได้ว่า การพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมของประชาชนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการกำหนดนโยบายของท้องถิ่น กลุ่มตัวอย่าง

^๔ ศักดาพินิจ ณรงค์ชาติโสภณ, “การวิเคราะห์นโยบายการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๙).

^๕ สุรินทร์ ศิธรกุล, “ผู้นำการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^๖ จิรายุ ทรัพย์สิน, การพัฒนาประชาธิปไตย : ในมิติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาการปกครองท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์, รายงานการวิจัย, (สุรินทร์ : ศูนย์เครือข่ายการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๔๕).

มีความคิดเห็นว่าการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการกำหนดนโยบาย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความคิดเห็นว่าการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การให้ความเคารพต่อผู้นำท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.59$) การคำนึงถึงความเคารพในสิ่งที่ควรเคารพ ($\bar{X} = 3.77$) และการส่งเสริมและการปกป้องคนดีในสังคม ($\bar{X} = 3.55$) ส่วนการประชุมร่วมกันเนืองๆ การเข้าร่วมประชุมพร้อมเพรียงเล็กพร้อมเพรียง การไม่ละเมิดกฎหมายที่มีอยู่พยายามไม่ทำลายกฎเกณฑ์ทางสังคมและการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของสตรี อยู่ในระดับปานกลาง จะเห็นได้ว่า ประชาชนให้ความสำคัญกับการเคารพในสิ่งที่ควรเคารพมากที่สุด เพราะหมายถึงการให้ถึงความถูกต้องเที่ยงธรรม วางแผนและกระทำการด้วยคุณธรรมจริยธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฏฐ์ สุริยมณ และคณะ^๒ ได้ศึกษา“คุณธรรมจริยธรรมที่มีผลต่อการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบล” พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลจะสอบถามความเห็นของประชาชนโดยผ่านประชาคมหมู่บ้านเพื่อจัดลำดับความสำคัญของโครงการในแต่ละหมู่บ้านก่อน แล้วจึงนำมารวมกันเพื่อจัดลำดับตามความจำเป็นเร่งด่วนในภาพรวมอีกครั้งและส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาท้องถิ่นจะมีการส่งเสริมและสนับสนุนงบประมาณ ดังนั้นการพัฒนาประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมร่วมกับชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นการสร้างจิตสำนึกในการเป็นเจ้าของ คือ เมื่อนโยบายหรือโครงการใดที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการคิด การวางแผน การเสนอความคิดเห็น ประชาชนก็จะกระตือรือร้นที่จะเข้าไปร่วมมือในการปฏิบัติ ซึ่งจะสอดคล้องกับแนวทางในการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ ต้องร่วมคิด ร่วมทำและร่วมรับผลประโยชน์

๒. การพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรม ด้านการให้ความเคารพ ศรัทธาต่อผู้นำ

ผู้นำเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อการปกครอง ในทางพระพุทธศาสนาเองก็ได้กล่าวถึงหลักธรรมสำหรับผู้นำไว้มากมายด้วยกัน เช่นหลักทศพิธราชธรรมหรือหลักพรหมวิหาร ๔ ซึ่งผู้นำต้องเป็นบุคคลที่ควรแก่การเคารพศรัทธา การปกครองการบริหารถึงจะประสบความสำเร็จ หากไม่มีความเคารพศรัทธาในตัวผู้นำแล้วก็ไม่มีประชาชนคนไหนอยากจะมีส่วนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสอดคล้องกับงานวิจัยของมนูญ หวันหยี^๓ ได้วิจัยเรื่อง“บทบาทผู้นำชุมชนการมีผลประโยชน์และการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีผลต่อการยอมรับโครงการพัฒนาพลังงานไฟฟ้าในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย” พบว่า บทบาทผู้นำที่สร้างสัมพันธ์กับคนในชุมชนให้ยอมรับทั้งแนวคิดและวิถีปฏิบัติ

^๒ณัฏฐ์ สุริยมณ และคณะ, “คุณธรรมจริยธรรมที่มีผลต่อการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบล”, รายงานวิจัย, (ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน), ๒๕๕๙), หน้า ก-ง.

^๓มนูญ หวันหยี, “บทบาทผู้นำชุมชนการมีผลประโยชน์และการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีผลต่อการยอมรับโครงการพัฒนาพลังงานไฟฟ้าในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนา, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๐).

สามารถโน้มน้าวให้ผู้อื่นทุ่มเททำงานให้กับชุมชน ผู้นำที่มีคุณธรรมและมีประสบการณ์ชีวิตมาก จะได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนมาก ซึ่งผู้นำชุมชนรอบโครงการช่วงก่อสร้างมีบทบาทที่คนในชุมชนยอมรับมากที่สุดและสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พิรัช ศรีราม**^๙ พบว่า การมีส่วนร่วมของบุคลากรเทศบาลกับประชาชน ในด้านการบริการ การบริหารและสนับสนุนบุคลากรและประชาชนต้องมีธรรมาภิบาลในการปฏิบัติงานและมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการบริหารงานของเทศบาล การบริหารงานที่ยึดมั่นในหลักคุณธรรมจริยธรรม

ซึ่งจากการศึกษาที่พบว่า สภาพปัญหาการมีส่วนร่วมในการกำหนดคุณสมบัติผู้นำประกอบด้วย ๑) ตัวนักการเมืองขาดศีลธรรม ๒) ประชาชนมีข้อจำกัดที่จะเข้าถึงผู้นำได้ และ ๓) กระบวนการคัดสรรคนเข้าสู่ตำแหน่งที่ยังไม่มีคุณภาพพอแสดงให้เห็นว่าศีลธรรมของผู้นำมีความสำคัญต่อการที่ประชาชนจะให้ความเคารพศรัทธาและประชาชนคาดหวังให้ผู้นำเป็นบุคคลที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายเปิดกว้างพร้อมต้อนรับให้คำปรึกษา คำแนะนำกับประชาชนและหากผู้นำมีศีลธรรมแล้วการเข้ามาสู่ตำแหน่งและการบริหารก็จะมีโปร่งใสไม่มีการซื้อเสียงอย่างแนบเนียนสอดคล้องกับงานวิจัยของ **นฤนันท์ สุริยมน และคณะ**^{๑๐} ได้วิจัยเรื่อง “คุณธรรมจริยธรรมที่มีผลต่อการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบล” พบว่า จุดเด่นในการบริหารงานที่ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลที่เป็นกลุ่มตัวอย่างได้รับรางวัลที่ ๑ ประเภทการบริหารจัดการที่ดีประจำปี ๒๕๔๗ ได้แก่ การบริหารจัดการ ส่วนหลักคุณธรรมองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ที่ทำการศึกษาส่วนใหญ่ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของกฎหมายอย่างเคร่งครัด สำหรับหลักความโปร่งใสองค์การบริหารส่วนตำบลทุกแห่งมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีในทุกๆ ทาง การสื่อสารและจากการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้เชี่ยวชาญทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมของประชาชนในเขตภาคตะวันออก พบว่า การมีส่วนร่วมในการกำหนดคุณสมบัติผู้นำประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดคุณสมบัติของผู้นำเพื่อให้สามารถเข้ามาทำหน้าที่ในการบริหารท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพความคาดหวังที่ประชาชนมีต่อผู้นำ คือนายกต้องลงพื้นที่บ่อยๆ ผู้นำควรลงพื้นที่เองไปคุยตามบ้านคุณสมบัติผู้นำท้องถิ่นง่ายๆ ที่ตัวบุคคลที่เป็นผู้นำต้องมีเข้าถึงกับชาวบ้านได้ง่ายเป็นแบบอย่างให้กับข้าราชการและบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ยึดถือหลักเดียวกันในการช่วยเหลือประชาชนจะเลือกหรือกำหนดคุณสมบัติของผู้นำจะต้องใช้สติปัญญาเลือกผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรม

^๙พิรัช ศรีราม, “ยุทธศาสตร์การพัฒนาธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยหลักพุทธธรรมในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**(รัฐประศาสนศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๑๐}นฤนันท์ สุริยมน และคณะ, “คุณธรรมจริยธรรมที่มีผลต่อการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบล”, **รายงานวิจัย**, (ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน), ๒๕๔๙), หน้า ก-ง.

ศีลธรรม ซึ่งเป็นการส่งเสริมคนดี คนมีธรรมะไปมีอำนาจในการปกครองประชาชนและพัฒนาสังคม ซึ่งอาจถือได้ว่าผู้นำต้องมีหลักธรรมาภิบาล อันได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบและหลักความคุ้มค่าสอดคล้องกับงานวิจัยของ **นภดล สุรนักรินทร์**^{๑๑} ได้วิจัยเรื่อง การนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในองค์การบริหารส่วนตำบลตามทัศนะของประชาชนจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในองค์การบริหารส่วนตำบลตามทัศนะของประชาชนจังหวัดเชียงใหม่ ในภาพรวมอยู่ในเชิงบวก เมื่อเปรียบเทียบตามปัจจัยด้านบุคคลพบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ต่างกัน มีทัศนะต่อการนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ใน องค์การบริหารส่วนตำบลไม่แตกต่างกันและเมื่อเปรียบเทียบตามปัจจัยด้านขนาดของ องค์การบริหารส่วนตำบลและการมีส่วนร่วมในการดำเนินการของ องค์การบริหารส่วนตำบลแตกต่างกัน

จึงเห็นได้ว่า การพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมของประชาชน ด้านการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านกำหนดคุณสมบัติผู้นำ กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านกำหนดคุณสมบัติผู้นำโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความคิดเห็นว่าการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมือง อยู่ในระดับมาก ได้แก่ การประชุมร่วมกันเนื่องๆ ($\bar{X} = 3.62$) การให้ความเคารพต่อผู้นำท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.19$) การไม่ละเมิดกฎหมายที่มีอยู่พยายามไม่ทำลายกฎเกณฑ์ทางสังคม ($\bar{X} = 3.74$) และการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของสตรี ($\bar{X} = 4.09$) การคำนึงถึงความเคารพในสิ่งที่ควรเคารพ ($\bar{X} = 3.68$) การส่งเสริมและการปกป้องคนดีในสังคม ($\bar{X} = 3.60$) ส่วนการเข้าร่วมประชุมพร้อมเพรียงเล็กพร้อมเพรียงอยู่ในระดับปานกลาง จะเห็นได้ว่าการให้ความเคารพต่อผู้นำท้องถิ่นมีระดับค่าเฉลี่ยมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากการเป็นผู้นำเป็นสถานะที่เป็นส่วนหัวผู้นำตึกก็จะนำพาองค์กรประสบความสำเร็จผู้นำจึงต้องมีการพัฒนาตนเองให้มีภาวะผู้นำสอดคล้องกับงานวิจัยของ **เยาวลักษณ์ สุตะโคตร**^{๑๒} ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การพัฒนาภาวะผู้นำของพนักงานเทศบาล:กรณีสำนักงานเทศบาลเมืองมุกดาหาร” พบว่า การพัฒนาภาวะผู้นำและมีเจตคติต่อการใช้ภาวะผู้นำ หลังการฝึกอบรมดีกว่าก่อนการฝึกอบรมและพนักงานเทศบาลทุกคนให้ความสำคัญต่อการศึกษาแนวทางการนำภาวะผู้นำมาใช้ในการปฏิบัติงานส่งผลให้การปฏิบัติงานในหน้าที่ได้รับการพัฒนาสู่มาตรฐานที่ดียิ่งขึ้น ด้านพฤติกรรมการใช้ภาวะผู้นำ พบว่า การใช้ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมการใช้

^{๑๑} นายนภดล สุรนักรินทร์, “การนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในองค์การบริหารส่วนตำบลตามทัศนะของประชาชนจังหวัดเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๗).

^{๑๒} เยาวลักษณ์ สุตะโคตร, “การพัฒนาภาวะผู้นำของพนักงานเทศบาล : กรณีสำนักงานเทศบาลเมืองมุกดาหาร”, **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ๒๕๕๓).

ภาวะผู้นำแบบเชิงปฏิรูปการใช้ภาวะผู้นำแบบที่มีความสามารถพิเศษการใช้ภาวะผู้นำแบบเชิงกลยุทธ์ และการใช้ภาวะผู้นำแบบผู้ให้บริการ

๓. การพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรม ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองการบริหารท้องถิ่น

วัฒนธรรมการเมืองการปกครองของไทยในอดีตกล่าวได้ว่ายังคงไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้มากนัก จนกระทั่งกระแสการปกครองแบบกระจายอำนาจเข้ามาและประเทศไทยได้นำแนวทางของการกระจายอำนาจมาเป็นหลักในการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้นเพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนในการปกครองตนเองสอดคล้องกับงานวิจัยของ **นครินทร์ แก้วโชติรุ่ง**^{๑๓} ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบและหลักการของการปกครองในพระไตรปิฎก” พบว่า ๑) รูปแบบของการปกครองทางการเมืองมี ๒ รูปแบบ ได้แก่ การปกครองแบบราชาธิปไตย ซึ่งผู้มีอำนาจสิทธิ์ขาดแต่เพียงผู้เดียวในการปกครองรูปแบบนี้คือพระราชาและการปกครองแบบสามัคคีธรรม ซึ่งอำนาจอยู่ในมือของชนชั้นสูงและมีลักษณะใกล้เคียงกับรูปแบบการปกครองแบบอภิชนาธิปไตยในปรัชญากรีกส่วนรูปแบบการปกครองในพระพุทธศาสนานั้นมีพัฒนาการโดยเริ่มต้นจากพระพุทธเจ้าทรงปกครองคณะสงฆ์ในฐานะธรรมราชาจนกระทั่งพระพุทธองค์ได้ทรงมอบให้สงฆ์เป็นใหญ่ในการปกครอง จึงเป็นรูปแบบการปกครองเฉพาะตน ๒) หลักการของการปกครองแบบราชาธิปไตย ได้แก่ หลักธรรมต่างๆ ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสแสดงไว้จำนวนมากเพื่อเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งในการใช้อำนาจของผู้ปกครอง เนื่องจากผู้ปกครองแบบราชาธิปไตยมีอำนาจสิทธิ์ขาดแต่เพียงผู้เดียวและหลักการของการปกครองแบบสามัคคีธรรมมีหลักการปกครองที่สำคัญ คือ อปริหานิยธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมเพื่อสร้างความสามัคคีและหลักธรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้ปกครองส่วนหลักการของการปกครองของคณะสงฆ์นั้นมีพระธรรมวินัยเป็นหลักการปกครองสำคัญ ซึ่งคณะสงฆ์จะต้องดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้สำเร็จเรียบร้อยด้วยดีภายใต้กรอบแห่งพระธรรมวินัย

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมของประชาชนในเขตภาคตะวันออก พบว่า การที่ประชาชนจะมีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่นได้นั้น การเข้าร่วมประชุม เป็นแนวทางที่ชัดเจนที่สุด เพราะเป็นโอกาสที่ประชาชนจะได้แสดงความคิดเห็นและสะท้อนสภาพปัญหาความต้องการให้ผู้นำท้องถิ่นได้รับทราบ มีความคิดไปในทางเดียวกันในการเสนอแนวความคิดไปด้วยกันอย่างพร้อมเพรียงกัน ซึ่งเปิดการแสดงถึงความสามัคคีในหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ ทำให้เกิดความเข้มแข็งความมั่นคงในองค์กร ประชาชนจะเลือกผู้นำที่มีความสามารถในการบริหารงาน ผู้นำท้องถิ่นควรมีความรู้มีประสบการณ์ต้องมีความสามารถมีความเข้าใจในการบริหารบ้านเมือง เปิด

^{๑๓} นครินทร์ แก้วโชติรุ่ง, “รูปแบบและหลักการของการปกครองในพระไตรปิฎก”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พระพุทธศาสนา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

โอกาสให้สตรีได้มีการแสดงออกในด้านต่างๆ เพื่อส่งเสริมความเชื่อมั่นใจตนเองสู่ระดับที่สูงขึ้น ประชาชนจะต้องรู้ส่งเสริมคนดีให้เข้าไปมีอำนาจในการตัดสินใจและชมหรือปรามคนชั่วในท้องถิ่นนั้นๆ ดังนั้นแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการบริหารงานจะต้องเน้นที่ผู้นำชุมชน เนื่องจากการเป็นผู้นำชุมชนจะเริ่มจากชุมชนของตนเองทำให้ประชาชนรวมถึงสตรีได้เริ่มกล้าแสดงความคิดเห็น เริ่มพัฒนาศักยภาพของตนเองเพื่อเป็นตัวแทนของชาวบ้านในชุมชนมีโอกาที่จะทำงานเพื่อชุมชน ทำให้ได้รับการสนับสนุนจากคนในชุมชนเพราะผู้นำชุมชนจะเป็นตัวแทนของชุมชนในการติดต่อสื่อสารกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งเพื่อรับข้อมูลข่าวสารและเสนอข้อเรียกร้องของชุมชนสอดคล้องกับงานวิจัยของ มนูญ วัฒนหิย์^{๑๔} ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทผู้นำชุมชน การมีผลประโยชน์และการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีผลต่อการยอมรับโครงการพัฒนาพลังงานไฟฟ้าในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย” พบว่า บทบาทผู้นำที่สร้างสัมพันธ์กับคนในชุมชนให้ยอมรับทั้งแนวคิดและวิถีปฏิบัติ สามารถโน้มน้าวให้ผู้อื่นทุ่มเททำงานให้กับชุมชน ผู้นำที่มีคุณธรรมและมีประสบการณ์ชีวิตมาก จะได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนมาก ซึ่งผู้นำชุมชนรอบโครงการช่วงก่อสร้างมีบทบาทที่คนในชุมชนยอมรับมากที่สุดและผู้นำชุมชนไม่ได้มีบทบาทในฐานะเป็นสื่อกลางให้คนในชุมชนรับทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับโครงการมากนัก อย่างไรก็ตามบทบาทผู้นำชุมชนมีผลทางอ้อมต่อการเสริมสร้างการยอมรับโครงการของชุมชน

จึงเห็นได้ว่า ด้านการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการบริหารท้องถิ่น พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการบริหารท้องถิ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความคิดเห็นว่าการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมือง อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านความพร้อมเพรียงกันในหมู่คณะ ($\bar{X} = 3.58$) การให้ความเคารพต่อผู้นำท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.12$) การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของสตรี ($\bar{X} = 3.55$) การส่งเสริมและการปกป้องคนดีในสังคม ($\bar{X} = 3.52$) ส่วนการประชุมร่วมกันเรื่อยๆ และการไม่ละเมิดกฎหมายที่มีอยู่พยายามไม่ทำลายกฎเกณฑ์ทางสังคมและการคำนึงถึงความเคารพในสิ่งที่ควรเคารพ อยู่ในระดับปานกลาง จะเห็นได้ว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับการให้ความเคารพต่อผู้นำท้องถิ่นความพร้อมเพรียงกันในหมู่คณะและการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของสตรี ทั้งนี้เนื่องจากสตรีก็สามารถที่จะมีส่วนร่วมในทางการเมืองใน นักการเมืองสตรีหลายคนก็ประสบความสำเร็จมากกว่านักการเมืองผู้ชาย เพราะผู้หญิงจะมีความละเอียดรอบคอบคำนึงถึงสภาวะแวดล้อมการทำงานชอบเข้าวัดทำบุญ ฟังธรรมมีคุณธรรมอยู่ใจ ซึ่งการมีนักการเมืองสตรีอยู่ในท้องถิ่นก็จะทำให้ท้องถิ่นสามารถพัฒนาได้

^{๑๔} มนูญ วัฒนหิย์, “บทบาทผู้นำชุมชนการมีผลประโยชน์และการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีผลต่อการยอมรับโครงการพัฒนาพลังงานไฟฟ้าในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนา, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๐).

อย่างมั่นคงและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พูนสุข มาศรีสรสรรค์**^{๑๕} ที่กล่าวว่า สังคมโดยองค์รวมต้องร่วมสร้างค่านิยมในคุณค่าแท้มากกว่าคุณค่าเทียมในทุกสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต ครอบครัวทั้งทางตรงและทางอ้อมก่อให้เกิดพุทธธรรมมาภิบาลเพื่อการบริหารตนด้วยการมีศักยภาพการบริหารจัดการองค์การมีหลักธรรมนำตนด้วยการทำงานได้ผลคนมีความสุขโดยคำนึงถึงสภาวะแวดล้อมพร้อมไปด้วย คุณวุฒิ คุณภาพ คุณธรรม พุทธธรรมมาภิบาลเพื่อการบริหารคนด้วยการมีความยุติธรรมนำคนมีจิตอาสาและมนุษยสัมพันธ์ที่ดีโน้มนำคนก่อให้เกิดการปฏิบัติงานด้วยใจทำให้เกิดการบริการที่ดีและพัฒนาองค์กรที่ยั่งยืนพร้อมด้วยคุณธรรมยุติธรรมและการบริการที่ดีและพุทธธรรมมาภิบาลเพื่อการบริหารงานด้วยการมีความรู้รักและรับผิดชอบในงานมีการติดตามประเมินผลและปรับปรุงผลการดำเนินงาน การมุ่งผลสัมฤทธิ์ ด้วยการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมปรับปรุงแก้ไขร่วมภาคภูมิใจในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน

๔. การพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรม ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองท้องถิ่นด้วยความสมัครใจ

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองท้องถิ่นด้วยความสมัครใจ คือ การที่ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญและสิทธิของตนเองในการมีส่วนร่วมทางการเมือง เนื่องจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ย่อมส่งผลต่อผู้มีส่วนร่วมและชุมชนโดยส่วนรวมประชาชนที่ตระหนักถึงบทบาทสิทธิหน้าที่ของตนเองในฐานะของส่วนหนึ่งในท้องถิ่นย่อมเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองด้วยความสมัครใจเพื่อให้เกิดการพัฒนาต่อท้องถิ่น ซึ่งภาครัฐต้องมีส่วนในการส่งเสริมสร้างจิตสำนึกและกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วม คือ ไม่ใช่แค่เปิดโอกาสให้แต่ไม่มีการสนับสนุน เชิญชวน ประชาชนก็ไม่กล้าที่จะเข้ามามีส่วนร่วม สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ศักดาพินิจ ฌรณง์ชาติโสภณ**^{๑๖} ได้วิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์นโยบายการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน” พบว่า ภาครัฐและส่วนราชการที่เกี่ยวข้องยังไม่มีความจริงจังและจริงใจต่อการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่าที่ควร นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติยังมีความเข้าใจในนโยบายของรัฐบาลไม่ชัดเจน หรือมีการอาศัยช่องว่างของระเบียบกฎหมายในการยืดเวลาการถ่ายโอนภารกิจออกไปสำหรับด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนส่วนมากยังไม่มีบทบาทในการเข้าร่วมเสนอปัญหาหรือความคิดเห็นการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนา การแก้ไขปัญหามุมชน การประเมินผลการพัฒนาและการปรับปรุงการตั้งกระทรวงท้องถิ่นขึ้นเพื่อเป็นหน่วยงานที่จะช่วยสนับสนุนงานในความรับผิดชอบของเทศบาลต่างๆ

^{๑๕} พูนสุข มาศรีสรสรรค์, “การจัดการความรุนแรงในครอบครัวเชิงพุทธบูรณาการ”, **พุทธศาสนคดียุทธวิธี** บัณฑิต, (สาขาจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยวงศกมลราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๑๖} ศักดาพินิจ ฌรณง์ชาติโสภณ, “การวิเคราะห์นโยบายการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๙).

เพื่อปรับเปลี่ยนบทบาทของเทศบาลให้มีการบริหารงานแบบเปิดและมีการประชาสัมพันธ์ พร้อมทั้งรับฟังข้อคิดเห็นสาธารณะมากขึ้น

ซึ่งจากการศึกษาที่พบว่า สภาพปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองท้องถิ่นด้วยความสมัครใจ ประกอบด้วย ๑) ประชาชนจะไม่ค่อยสนใจในการลงเล่นการเมืองมากนัก ๒) ประชาชนยังไม่กล้าแสดงออกในทางการเมือง และ ๓) ข้อจำกัดการทุ่มเทให้กับการเมืองและการดูแลครอบครัว ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนมีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองประชาชนที่มีความพร้อมในเรื่องอาชีพการงานที่มั่นคงมีเวลาว่างมีทรัพยากรเหลือก็สามารถที่จะเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองได้ด้วยดี แต่หากประชาชนยังมีข้อจำกัดในเรื่องของเวลาในการทำงาน ภาระในการเดินทาง การเลี้ยงดูบุตร ก็จะทำให้ความสามารถในการร่วมกิจกรรมทางการเมืองลดลง สอดคล้องกับงานวิจัยของ อมร สุวรรณนิมิตร^{๑๗} ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อการพัฒนาชุมชนน่าอยู่” พบว่า ข้อมูลเชิงประจักษ์พบว่า ลักษณะความน่าอยู่ในบริบทชุมชนชนบทอีสาน จำแนกได้ ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านกายภาพ- สุขภาพชุมชน ๒) ด้านเศรษฐกิจชุมชน ๓) ด้านวิถีชุมชน และ ๔) ด้านผู้นำ-การจัดการชุมชน ๑) ตัวแปรทางตรง คือ การมีส่วนร่วมและเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลโดยรวมสูงสุด ๒) ตัวแปรที่มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อม คือ ความไว้วางใจกระบวนการรู้ของกลุ่มและการสร้างทีมงาน ๓) ตัวแปรที่มีผลทางอ้อม คือ ความยึดมั่นผูกพันต่อองค์การการประสานความร่วมมือการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

และจากการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้เชี่ยวชาญทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมของประชาชนในเขตภาคตะวันออกเฉียงใต้ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองท้องถิ่นด้วยความสมัครใจพบว่า ปกติองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็จะมีจัดการประชุมทำแผน มีการเชิญชวนประชาชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาความพร้อมเพรียงกันในหมู่คณะ คือ การที่มีความคิดไปในทางเดียวกันในการเสนอแนวความคิดไปด้วยกันอย่างพร้อมเพรียงกัน หลักการปกครองนั้นต้องอาศัยระเบียบวินัย แบบแผนปฏิบัติในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ การไม่กำหนดวินัยเพิ่มขึ้นจะเป็นผลดีต่อด้านการปกครองในรูปแบบต่างๆ จะทำให้องค์กรระเบียบวินัยในสิ่งที่ทุกคนรู้อยู่แล้วซึ่งทำให้ทุกคนปฏิบัติไปตามสิ่งที่ถูกกำหนดไว้เดิม การที่ผู้นำท้องถิ่นมีความใกล้ชิดกับประชาชนจนเป็นที่ไว้วางใจ ให้ประชาชนอยากที่จะแสดงความคิดเห็น หรือมีส่วนร่วมกิจกรรมต่างๆ ของท้องถิ่น หากจะให้สตรีเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองจะต้องสนับสนุนคนที่มีความรักมีความต้องการที่จะเข้ามาบทบาททางการเมืองการให้ทุกคนอยู่ในวัฒนธรรมประเพณีอันดีกันมาช้านานโดยการเคารพบูชาต่อความเชื่อของคนใน

^{๑๗} อมร สุวรรณนิมิตร, รูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อการพัฒนาชุมชนน่าอยู่, ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาพัฒนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๖), หน้า๑- ๒.

สังคมจะทำให้เกิดความกลมเกลียวสงบสุขและการทำนุบำรุงรักษาผู้ประพฤติดีมีศีลธรรมจะต้องยกย่อง สรรเสริญคนดีมีคุณธรรมให้สามารถมีคุณค่าในสังคมพร้อมทั้งร่วมชักชวนให้ผู้อื่นกระทำความดีด้วย ทั้งนี้จะเห็นได้ว่า หลักอภิธานิธรรมทั้ง ๗ ประการ สามารถใช้ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เพราะโดยเฉพาะการพัฒนาบทบาทของผู้นำ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **มนูญ หวันหยี**^{๑๘} ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทผู้นำชุมชนการมีผลประโยชน์และการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีผลต่อการยอมรับโครงการพัฒนาพลังงานไฟฟ้าในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย” พบว่า บทบาทผู้นำที่สร้างสัมพันธ์กับคนในชุมชนให้ยอมรับทั้งแนวคิดและวิถีปฏิบัติ สามารถโน้มน้าวให้ผู้อื่นทุ่มเททำงานให้กับชุมชน ผู้นำที่มีคุณธรรมและมีประสบการณ์ชีวิตมาก จะได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนมาก ซึ่งผู้นำชุมชนรอบโครงการช่วงก่อสร้างมีบทบาทที่คนในชุมชนยอมรับมากที่สุดและผู้นำชุมชนไม่ได้มีบทบาทในฐานะเป็นสื่อกลางให้คนในชุมชนรับทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับโครงการมากนัก อย่างไรก็ตามบทบาทผู้นำชุมชนมีผลทางอ้อมต่อการเสริมสร้างการยอมรับโครงการของชุมชน

จึงเห็นได้ว่า ด้านการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองท้องถิ่นด้วยความสมัครใจ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองท้องถิ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความคิดเห็นว่าการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การประชุมร่วมกันเนื่องๆ ($\bar{X} = ๔.๒๕$) ด้านความพร้อมเพรียงกันในกลุ่มคณะ ($\bar{X} = ๓.๗๗$) การไม่ละเมิดกฎหมายที่มีอยู่พยายามไม่ทำลายกฎเกณฑ์ทางสังคม ($\bar{X} = ๓.๕๑$) การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของสตรี ($\bar{X} = ๓.๙๕$) การคำนึงถึงความเคารพในสิ่งที่ควรเคารพ ($\bar{X} = ๓.๗๘$) การส่งเสริมและการปกป้องคนดีในสังคม ($\bar{X} = ๓.๘๖$) ส่วนการให้ความเคารพต่อผู้นำท้องถิ่นอยู่ในระดับปานกลางจะเห็นได้ว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับการประชุมร่วมกันเนื่องๆ การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของสตรีและการส่งเสริมและการปกป้องคนดีในสังคม ทั้งนี้เนื่องจากการประชุมเป็นการมีส่วนร่วมที่เห็นได้ชัดเจนที่สุด การเข้าร่วมประชุมทำให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูล ข่าวสารต่างๆ และมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นสตรีก็สามารถที่จะมีส่วนร่วมในทางการเมือง หากได้รับการสนับสนุน การส่งเสริมให้มีการพัฒนาศักยภาพ การมีนักการเมืองสตรีอยู่ในท้องถิ่นก็จะทำให้ท้องถิ่นสามารถพัฒนาได้อย่างมั่นคงและมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระไพศาล วิสาโล**^{๑๙} ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผลการศึกษา พบว่า การพัฒนามนุษย์เป็นเป้าหมาย

^{๑๘} มนูญ หวันหยี, “บทบาทผู้นำชุมชนการมีผลประโยชน์และการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีผลต่อการยอมรับโครงการพัฒนาพลังงานไฟฟ้าในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนา, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๐).

^{๑๙} พระไพศาล วิสาโล, การศึกษาเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, รายงานการวิจัย, (คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๔๒).

สูงสุดของการพัฒนาสังคม สังคมที่เกื้อกูลต่อความเป็นอยู่ที่ดีงานนั้นจักต้องเป็นสังคมสงบสุขมั่นคง และราบรื่น มีโอกาสทรัพยากรปราศจากความอยากจนและสามารถพึ่งตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ มีการจัดระเบียบหรือองค์การทางสังคมที่เอื้อให้ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกด้วยเหตุนี้ การพัฒนาสังคม เพื่อการพัฒนาบุคคลจักต้องสร้างเงื่อนไขแวดล้อมดังกล่าวให้เกิดมีขึ้นในสังคมพุทธธรรมนั้นมองโลก และชีวิตอย่างเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนเป็นเหตุปัจจัยอาศัยกัน การพัฒนาชีวิตหรือการพัฒนาบุคคล จึงแยกไม่ออกจากการพัฒนาสังคม

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมของประชาชนในเขตภาคตะวันออก เป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องให้ความสำคัญต่อประชาชนโดยเฉพาะประเด็นการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นในภาคตะวันออก ในรูปแบบและทุกกิจกรรมเพื่อให้ตรงต่อความต้องการของพื้นที่อย่างแท้จริง ซึ่งจากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นของประชาชนในเขตภาคตะวันออก โดยเน้นการศึกษาไปที่สภาพปัญหาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นเป็นอย่างไร และจะมีแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมของประชาชนในเขตภาคตะวันออกเป็นอย่างไร เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นอันดีงามให้มากที่สุด ดังนั้นผู้วิจัยจะได้ตั้งข้อเสนอแนะไว้เพื่อการพิจารณาสำหรับการกำหนดทางนโยบายสำหรับการส่งเสริมการปฏิบัติหน้าที่และการส่งเสริมการวิจัยในครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในเขตภาคตะวันออก ควรมีการวางแผนกำหนดยุทธศาสตร์นโยบายการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมของประชาชน ไว้ ๔ ประการ ได้แก่ ๑) ด้านการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ๒) ด้านการมีส่วนร่วมในการกำหนดคุณสมบัติผู้นำ ๓) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองการบริหารท้องถิ่น และ ๔) ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองท้องถิ่นด้วยความสมัครใจ มองประเด็นดังต่อไปนี้

๑.การพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมือง ด้านการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ผู้วิจัยเห็นว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคตะวันออก ควรให้ความสำคัญต่อการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน โดยจัดให้มีการประชุมโดยพร้อมเพรียงกันและในการประชุมแต่ละครั้ง หากเป็นการประชุมภายในชุมชนจะต้องมีตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าร่วมรับฟังและมีการประชาสัมพันธ์เชิญชวนประชาชนให้เข้าร่วมประชุมกับหน่วยงานให้มากที่สุดประชาสัมพันธ์ผลของการประชุมผ่านทางเสียงตามสาย เว็บไซต์ หรือติดประกาศตามจุดประกาศทุกชุมชนอย่างชัดเจน

๒.การพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมือง ด้านการมีส่วนร่วมในการกำหนดคุณสมบัติผู้นำ ผู้วิจัยเห็นว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคตะวันออก ควรที่จะส่งเสริมเกี่ยวกับศีลธรรมจัดให้ผู้บริหารและข้าราชการ บุคลากรของหน่วยงานได้ทำกิจกรรมทางศาสนา ผู้นำควรชักชวนข้าราชการบุคลากรเข้าวัดทำบุญตักบาตรทุกวันพระ หรือคัดเลือกบุคคลประกาศเชิดชูยกย่องบุคคลที่ดีเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กๆ เยาวชน ชุมชนหรือท้องถิ่น และสนับสนุนให้มีการปฏิบัติธรรมมีการอบรมเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมในการบริหารงาน

๓.การพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมือง ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการบริหารท้องถิ่น ผู้วิจัยเห็นว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคตะวันออก ควรที่จะส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยการสนับสนุนคนที่มีความรู้ความสามารถหรือเป็นบุคคลที่มีจิตอาสาพร้อมที่จะทำงานทำกิจกรรมเพื่อส่วนร่วมให้เป็นตัวแทนของชุมชนและในการประชุม การทำประชาคม การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น หรือเข้าเป็นคณะกรรมการร่วมคอยตรวจสอบโครงการพัฒนาต่างๆในท้องถิ่นหรือคอยสอบถามความคิดเห็นต่างๆ เสนอต่อผู้บริหารท้องถิ่นและควรให้ความสำคัญกับความคิดเห็นของสตรี ให้การสนับสนุนการรวมกลุ่มของสตรีภายในท้องถิ่น

๔.การพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมือง ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองด้วยความสมัครใจ ผู้วิจัยเห็นว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคตะวันออก ควรสร้างความตระหนักถึงการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนให้เกิดขึ้นกับประชาชนทุกคน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำ ทุกๆ โครงการของการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อร่วมรับผลประโยชน์ร่วมกันตามแนวทางของการมีส่วนร่วมภาคประชาชน

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมของประชาชนในเขตภาคตะวันออก ดังนี้

๑.การพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมือง ด้านการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ผู้วิจัยเห็นว่า ควรให้ความรู้กับประชาชนส่งเสริมให้ประชาชนตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่พลเมืองของตนเองโดยการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความรู้และการประชาสัมพันธ์เชิญชวนเปิดช่องรับความคิดเห็นต่างๆ ผ่านหลายๆ ช่องทาง เช่น วิทยุชุมชน กล้องรับความคิดเห็น เว็บไซต์ หรือเครือข่ายชุมชน อสม. สังคมออนไลน์ เป็นต้น

๒.การพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมือง ด้านการมีส่วนร่วมในการกำหนดคุณสมบัติผู้นำ ผู้วิจัยเห็นว่า ควรที่จะร่วมกันปฏิบัติตนตามหลักคุณธรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในการทำงานชื่นชมประกาศยกย่องบุคลากรที่มีคุณธรรมจริยธรรมซื่อสัตย์ในการทำงานและผู้นำจะต้อง

ประเพณีปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างให้กับข้าราชการและบุคลากรในหน่วยงานเกี่ยวกับการยึดหลักคุณธรรมในการทำงานด้วย

๓.การพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมือง ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง การบริหารท้องถิ่น ผู้วิจัยเห็นว่า ควรที่จะพัฒนาศักยภาพของประชาชน ให้การสนับสนุนการศึกษาผ่านการอบรมหรือจัดเป็นหลักสูตรสั้นๆ จัดกิจกรรมต่างๆ จัดตั้งกลุ่มส่งเสริมอาชีพ เปิดโอกาสให้ประชาชนและสตรีได้รับผิดชอบงานที่ทำหยาความสามารถกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาตนเอง

๔.การพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมือง ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองด้วยความสมัครใจ ผู้วิจัยเห็นว่า ควรที่จะส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการร่วมกิจกรรมทางการเมืองท้องถิ่นด้วยความสมัครใจ โดยการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับทราบถึงความสำคัญและประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับท้องถิ่น รวมทั้งมีการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น เช่น การจัดตั้งกลุ่มอาชีพ ส่งเสริมรักษาภูมิปัญญาชาวบ้าน การรักษาสีงแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ การสืบสานวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไปที่นักวิจัยอื่นๆ ควรจะสนใจเพื่อนำไปเป็นประเด็นที่มีความแตกต่างโดยเฉพาะกำหนดให้ระเบียบวิธีที่แตกต่างกันไปเพื่อประเมินตรวจสอบถึงผลการวิจัยและกระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมของประชาชนในเขตภาคตะวันออกเฉียงใต้ อย่างไร ต่อไป

๑.ควรทำการศึกษาในประเด็นหลักสูตรเพื่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมของประชาชนในเขตภาคตะวันออกเฉียงใต้

๒.ควรทำการศึกษาในประเด็นรูปแบบการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมของประชาชนในเขตภาคตะวันออกเฉียงใต้

๓.ควรทำการศึกษาในประเด็นรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมของประชาชนในเขตภาคตะวันออกเฉียงใต้

๔.ควรทำการศึกษาในประเด็นเดียวกันที่มีความแตกต่างด้านระเบียบวิธีวิจัยเพื่อให้เห็นความเหมือนและความต่างของผลการวิจัยในพื้นที่เดียวกันหรือพื้นที่อื่นๆ